

Amundsen Roald Budapesten.

— A Délsark fölfedezője. —

Az emberiség egy modern hőse időzik körünkben, a legnagyobbak közül való, a kik a korra ráütötték hatalmas egyéniségük pecsétjét. A norvég Amundsen kapitány, a ki előbb világhírűvé tette nevét az északi sarkvidék felfedezésével, aztán betetőzte és halhatatlanná tette a déli sark fölfedezésével. A vikingek vére buzog ez őserőtől duzzadó norvégben, a vikingek mesés hajójává lesz a *Fram*, a mely már Nansent elvitte Észak merész útjára, aztán Amundsennek volt hű kísérője és osztályosa: levitte a déli sark misztikus, rettegett, annyi áldozat emlékével kísértő világába.

Megmérni azt, a mit Amundsen hős társaival együtt a tudományért és pedig a tudománynak nem is' egy diszciplínájáért művelt, nem lehet sem e helynek itt, sem e sorok írójának hivatása. Minket az ember, a férfi ragad meg, a ki két uton százszor kockáztatta életét a legeszményibb javakért: a haladásért és a maga dicsőségéért. Mindezt, megtette önként, szabadon, csak tudásra szomjas ösztönét követve. És mindezt elbeszéli egyszerűen, hivalkodás és poz nélkül, nem huzva alá a rettentő hideget és a gyöttrő éhséget, a megerőltető marsokat és a kietlen, végére nem érő éjszakát, az emberhez nem való, undorító szennyet, a melytől nincs menekülés, az undorító kutyahussal való táplálkozást és a halott jégvilág néma borzalmaait. Alig tudjuk megérteni, hogy ez az ember, a ki egy elkényeztetett kulturvilág figyelmének középpontja, mindnyájunk közt a legkulturáltabb, hónapokon keresztül élt társaival együtt oly helyzetben, a melyet mi elviselhetetlen nyomorúságnak éreznénk, lemondva nemcsak a kénevelemről és a tisztaságról, mely neki épp oly fontos szükség, mint nekünk, hanem az emberi

módon való élés föltételeiről is. S mindezt csak egy nagyszerű ösztön parancsára, a mely benne élt már az ó-kor merész főnciai hajósában, féktlenül dolgozott a norman martalócokban, kitarító lánggal égett egy Kolumbusz szívében és nem fog elhamvadni soha, a mig tisztán nem áll az emberiség előtt, melyhez létével van kötve: a Föld minden rejtett pontja és merész előretörésének határt nem szab a határtalan.

A Földrajzi Társaság, a mely már csak a gondjába vett tudomány mivoltánál fogva is okosan és intenzíven műveli a nagy nemzetközi tudománnyal való kapcsolatokat, az utolsó években nem egy nagyhírű kutató ismerettségét közvetítette a budapesti közönséggel. Nekünk ugy tetszik, hogy embernek valamennyi közül Amundsen a legkülömb és legérdekesebb. Fejfel válik ki a sokaságból, de társai közül is. Nem azért, mivel eddig övé a legnagyobb siker, a melyre oly sokan pályáztak. Hanem, mivel egyszerű, közvetlen, meleg egyéniségében a legtöbb van meg abból, a mit Carlyle hősiének nevez, s a mi mégis oly közel férközik szívünkhöz.

Ötödfél évvel ezelőtt Amundsen Roald már itt járt nálunk. Akkor is a Földrajzi Társaság hívására jött és az Urániában fényes közönség előtt beszélt a *Gjøa* nevű halászbárkán tett útjáról az északi sarkvidékre. Akkor a Behring-szoroson való új átkelésért ünnepelték. Tudásra és laikusra egyképpen mélységes benyomást tett ez a kiváltságos és mégis oly természetes és egyszerű ember. Egy hallgatója így jellemezte: „Mint tengerészemberhez illik, szikár, izmos, barnára sült arcú férfiú, nyugodt tartással, kissé nehézkes mozgással, fáradt szemmel, erősen akcentuált orral és szélvészben megedezett hanggal, a mely színésziessz szófestés nélkül dobálja ki egyetlenes erővel a szavakat, csak értelmök szerint tagolva a mondatokat. Előadását jóleső rossz németességgel tar-

totta meg, észak-német akcentussal, meglehetősen egyhanguan, a mit azonban hangja ereje és kitarása megmentett attól, hogy allató vagy fásasztó legyen. Komoly, elszánt férfi benyomását tette. Egyszerűen, keresetlenül adta elő hároméves odisszeáját, küzdelmét hóval, jéggel, vízzel, sötétséggel, viharral és vérfaorvasztó bizonytalansággal.“

Ma is ilyen volt, a milyennek e mesteri leírás ötödfél évvel ezelőtt festette. A tudósok körében delután, este a ragyogó társaságban egyformán hű volt magához: ennyire egyszerű manapság igazán csak a nagy ember lehet.

*

Amundsen Roald Bécsből ma déli egy óra negyvenöt perckor titkára kíséretében Budapestre érkezett. A nyugati pályaudvaron fogadására megjelent Lóczy Lajos dr., a Magyar Földrajzi Társaság elnöke, Havass Rezső királyi tanácsos és Déchy Mór alelnökökkel és a Földrajzi Társaság több választmányi tagja, a Lipótvárosi Kaszinó képviselőjében megjelent Dárday Sándor v. b. t. tanácsos, elnök, Krámer Tivadar dr. gazda és Gáspár Ferenc dr., az ismert földrajzi író, választmányi tag. Ezenkívül megjelent Gregeren budapesti norvég főkonzul a norvég konzulátus több tagjával, ott voltak továbbá Wodiáner Artur udvari tanácsos, ifj. Hegedüs Sándor. Amundsen kapitány az egybegyűlt közönség zajosan megjelenezte. A Földrajzi Társaság nevében Lóczy Lajos elnök, aztán pedig a Lipótvárosi Kaszinó nevében Dárday Sándor igazgató meleg szavakkal üdvözölte, a mire Amundsen röviden válaszolt és kijelentette, hogy öt év előtt, a mikor itt járt, akkor is igen jól érezte magát és felejtethetlen emlékekkel távozott innen, s reméli, hogy mostani rövid időzése is kellemes lesz. Erre Amundsen kapitány budapesti társaságával autóbilba ült és a Royal-fogadóban lévő szállására hajtattott.

Az Országos Kaszinóban Hegedüs Sándor löncsöt adott a tiszteletére, a melyre hivatalosak voltak: Belzeviczy Albert, az Akadémia elnöke, Dárday Sándor, a Lipótvárosi Kaszinó elnöke, Lóczy Lajos, Havass Rezső, Décsy Mór, Balogh Jenő állam-

titkár, Ruszt József, Wodianer Artur, Csajthay Ferenc, Herceg Ferenc, Bánffy Miklós gróf, Csathó Aurél, Ivánfy Jenő és Szomor Emil. A pecsenyénél *Hegedüs* Sándor a következő pohárköszöntőt mondotta:

— Tisztelt Uraim! Engedjék meg, hogy fölhívjam Önöket, hogy igyanak a mi kiváló vendégünk, memrem mondani új barátunk, captain R. Amundsen egészségére, a ki eljött a mi hazánkba, hogy elmondja nekünk, milyen a déli sark, a mit ő ért el először. Mikor ő ott feltűzte a norvég lobogót, akkor az emberiség és a kulturnemzetek lobogóját tűzte ki oda. Magyarország nagy szenvedések és viszontagságok közt küzd, hogy elfoglalja helyét a kulturnemzetek közt, ezért mi magyarok minden hősi tettel, a mely a szenvedések és viszontagságok között folyik a kulturáért, az ő igaz értékében tudunk megbecsülni. Innen van az, hogy mi captain Amundsenre úgy tekintünk, mint testvérünkre, habár idegen néptörzsből származik. Uraim, igyunk Amundsen egészségére.

Az angol nyelven mondott felköszöntőre *Amundsen* angol nyelven válaszolt. Örül, hogy megint Magyarországon lehet, mert tudja, hogy ez egy nagyon vendégszerető nép, ezért köszöni azt a baráti és testvéri szeretettel, mellyel fogadták. Amundsen a löncs után, a mely rendkívül fényes volt és az Országos Kaszinó elsőemeleti zöld nagytermében folyt le, egyenesen a Nemzeti Muzeumba hajtatott, hogy első előadását megtartsa.

Délután öt óraker nagyszámu és előkelő közönség gyűlt össze a *Nemzeti Muzeum* disztermében, a hol a Földrajzi Társaság ülését tartotta, hogy meghallgassa és üdvözölje a nagy vendéget. A fölolvason ezuttal is, mint ötödfél évvel ezelőtt, megjelent *József* királyi herceg *Auguszt*a királyi hercegasszonnyal és *József Ferenc* királyi herceggel. A fenségeket *Lóczy* Lajos, a Földrajzi Társaság elnöke és *Szalay* Imre, a Nemzeti Muzeum igazgatója fogadta. A hallgatóság sorában ott volt még: *Berzeviczy* Albert, *Wlassics* Gyula, *Eötvös* Loránd báró v. b. t. tanácsosok, *Molnár* Viktor nyugalmazott

államtitkár, *Gonda* Béla és *Makay* Béla miniszteri tanácsosok, *Giesswein* Sándor pápai prelátus, országgyűlési képviselő, *Szily* Kálmán, *Radisich* Jenő, *Rados* Gusztáv műegyetemi rektor, *Erődi* Béla tankerületi főigazgató, *Herman* Ottó és mások, a tudományos és a társadalmi világ előkelőségei közül.

Lóczy Lajos, a Földrajzi Társaság elnöke, üdvözölte a fenséges párt, majd németül Amundsent és fölkérte előadása megtartására.

Amundsen az elnök felszólítására megtartotta szabad előadását, a melynek gondolatmenete a következő volt:

A Fram célja világosan meg volt állapítva. El kellett érnünk a déli sarkot, a melyre eddig utazó nem tette lábát. Minthogy ugyanebben az időben egy angol és egy japán expedició törekedett ugyanerre a célra, már csak a munkamegosztás elve alapján is, lehetőleg távol kellett tartózkodnunk két versenytársunk helyétől. A nagy antarktikus jéggát, a melyet VII. Edvárdról neveztek el, a déli Viktória-föld és VII. Edvárd király földje között nyulik el 830 kilométer messzeiségben és Ross 1841-ik útja óta ismeretes. Ezt a gátat hatalmas öblök és csatornák szaggatják meg. Köztük van az ugynevezett Bálna-öböl, a mely nyilván szárazföldet ölel körül.

Norvégiát 1910. augusztus 9-én hagytuk el a Nansen részére épített Fram hajón. Magunkkal vittünk kilencvenhét pompás eszkimó kutyát és két évre való eleséget. Az ut Norvégiától a Bálna-öböl tizenhátezer tengeri mérföld. A rengeteg utat hajónk kitűnő állapotban tette meg. Már 1911. január 14-én elérkeztünk a jéggáthoz. Az öbölben éppen jégzajlás volt és ennek következtében hajónkkal messzebbre nyomulhattunk előre, mint bármely előzőnk. Kiválasztottunk egy biztos kis zugot egy kiugró jégfok mögött téli szálláshoz és onnan nyugodtan szállíhattuk ki készségeinket a jégre. Kikötőhelyünktől négy kilométernyire megtelepedtünk. Kirakodtunk a hajóból, hozzáláttunk a házépítéshez, felszerelésünkhöz és kilenc embernek az ellátásához több évre. Csapatunk két részre oszlott: az egyik a hajón maradt Nilsson kapitánnyal és kilenc emberrel, hogy a Fram-ot Buenosz-Ajreszbe vigye. A másik résznek az volt a

földadata, hogy meginduljon dél felé. Január 28-án már készen állott a házunk. Szárazföldi csapatunk egy része megindult délnek, hogy helyet kémleljen alkalmas lerakódó részére. Mindössze négyen voltunk tizennyolc kutyával és három szánnal. Az idő nyugodt volt, az ég csaknem derűs, előttiünk a végeláthatatlan hósiság, mögöttünk a Bálna-öböl és bejáratánál a mi kedves hajónk.

Február 14-én elértük a nyolcvanadik fokot. Eddig százhetven kilométer utat tettünk meg. A másik expedició nyolc emberből, negyvenkét kutyából és hét szánból állott és a nyolcvanegyedik fokon rendezett be élestárat. Mielőtt a tél elkövetkezett volna, még egyszer kirándultunk, hogy újra megerősítsük élestárunkat. Csakhamar aztán mind együtt voltunk hajónk közelében, hogy megvárjuk a hosszú telet. Csakugyan április 21-én eltűnt a nap és megkezdődött a leghosszabb éjszaka, a melyet valaha ember a déli sarkvidéken átél. Az idő meglepően jó volt, mindössze kétszer szenvedtünk a vihartól, az átlagos hőmérséklet 26 fok volt a zérus alatt. Augusztus 23-án ötvenkilenc fok hideg volt, de másnap már feltűnt a nap és vége volt a télnek. Az igazi tavasz azonban csak szeptember 24-én kezdődött: a fókák jelentkeztek a jégen. Október 20-án az expedició elindult. Három keletre, ötven délnek indultak. November 5-én elértük a nyolcvankettedik fokot. A nyolcvanharmadik foknál délkeleti irányban szárazföldet fedeztünk föl. Egyik hegy a másik után emelkedett ki a kristálytisztia levegőben. Átlagos magasságuk 3—5000 méter. Soha ilyen vadregényes és érdekes tájéket nem láttam: ijesztő összevisszaságban égbenyuló csucok, vakitón fehér hómezők és jéghegyek. November 17-én érkeztünk el arra a helyre, a hol a jéggát véget ér és a szárazföld kezdődik. A nyolcvanhatodik foknál voltunk: most megkezdtük a réttentő nehézséggel járó hegymászást. Néha vad és szagatott gleccsereken kellett keresztültörnünk magunkat. Egy-egy szán elé husz kutyát is fogtunk, élelmiszerünk fogytán volt, le kellett ölnünk huszonnégy kutyánkat és napokon át ebből éltünk. December 6-án egy 3360 méter magas fensikra jutottunk a nyolcvannyolcadik foknál. December 11-én a nyolcvankilencedik foknál, két nap mulva a nyolcvankilenc fok és harminchét percnél voltunk. Biztosan számítottunk rá, hogy másnap elérjük a sarkot. Egész éjjel alig hunytuk le szemün-

ket, az öröm izgalma egyesült bennünk a természetes aggodalommal: nem előztek-e meg bennünket.

Megtettük a kijelölt utat, előttünk volt a hatalmas fensik és ime: szüz földön jártunk, soha ember szeme nem látta, ember lába nem taposta. Megható és ünnepies volt ez a pillanat, a mikor hazánk lobogóját kitűztük a déli sarkon, azon a fensikon, a melyet VII. Hakon királyról neveztünk el. Itt sátrat ütöttünk és a norvég királynak szóló levelet hagytunk hátra, a melyben beszámoltunk expedíciónkról. Három napig időztünk a déli sarkon, ragyogó verőfényben uszott a Hákon király fensikja, a mikor bucsut vettünk tőle. Egy híjján száz napi távollét után, január 25-én ismét téli szállásunkon voltunk. Az 1390 kilométer utat harminckilenc nap alatt tettük meg. Beszámolómat nem fejezhetem be a nélkül, hogy gyöngéd szeretettel meg ne emlékezném a Fram-ról, a mely annyi veszedelmet állott ki, sok ezer mérföld utat tett meg és mindig hűségesen és sikerrel szolgálta derék legénységével együtt tudományos céljainkat.

Az előadás folyamán konstatáltuk, hogy Amundsen még mindig nem tud jobban németül: kemény norvég kiejtését az idő nem lágyította meg. Szavait feszült figyelem kísérte és zajos, hosszú taps köszönte meg. A királyi herceg régi ismerősével igen kedvesen beszélgetett és behatóan érdeklődött a nagy déli ut részletei iránt. Végül *Lóczy* Lajos átadta a nagy tudósnek a Földrajzi Társaság aranyérmét, a legnagyobb kitüntetést, a mellyel ez egyesület a földrajzi tudomány hőseit földiszítheti.

*

Amundsen budapesti barátai gondoskodtak róla, hogy a norvég kutató rövid tartózkodása körünkben a főváros közönségére mennél gyümölcsözőbb, magára a vendégre mennél változatosabb és élvezetesebb legyen. Este kilenc órakor a Lipótvárosi Kaszinó koncert-terme fényes publikummal telt meg, a sorokban rengeteg sok szép asszony és leány hallgatta Amundsen érdekes és vonzó előadását, a melynek szövege azonos volt a délután fölolvassal.

Csak a vetített képek makacskodtak kissé: a közönség idegesen türelmetlenkedett, ellenben a legközelebről érdekelt fölolvadó pompás humorral fogadta a vetítógép rögtönzéseit. Látott ő már ennél külömb viharokat is. Végre mégis megsúzta az illusztráló masina zavarait és miután learatta az őszinte tapsokat, még néhány mulatságos mozgóképpel is megszerezte a programját. A Fram mozgása a hullámzó vizeken, a pingvinek kecsesen ügyetlen járása, a fókavadászat nagyon tetszett.

Előadása után a kaszinó vacsorára látta vendégül Amundsent. A háziasszonyi tisztet Szendéné Dárday Olga, a kitünő elmességű írónő látta el bájos szeretetreméltósággal. A házigazda Dárday Sándor titkos tanácsos volt, a kaszinó elnöke. Ott volt Lóczy Lajos, Havass Dezső, Déchy Mór, Szalay Imre, Gregersen norvég konzul, Wodiáner Artur, Gáspár Ferenc, Halász Gyula, Lichtenberger Kornél dr., Hazay Gyula osztálytanácsos, Kramer Tivadar dr., Kovács Dénes dr. és Vécsey Hugó.

A vendéget Dárday Sándor köszöntötte föl. Utalt a magyar és norvég nemzet sorsának megkapó analógiájára. Elmondta, mennyire meghatotta a norvég ország szépsége s még inkább a norvég nép kitartó szívóssága, nagyszerű energiája, a kultúra iránt való lángoló szeretete. Ünnepelte a norvégek világhírű, az egész emberiségre ható szellemi hőseit, köztük Ibsent és Björnson. E hősök közül való — ugymond — Amundsen is, a kit büszkén és örömmel köszönt a vendéglátó kaszinó nevében.

A tósztra Amundsen kedves közvetlenséggel felelt angol nyelven. Elmondotta, milyen nagyon meghatotta az a szives ragaszkodás, a melyet személye és a fogékonyság, a melyet tudományos eszméi iránt tapasztalt. Rövid felköszöntőjét a magyar nemzet éltetésével fejezte be.

A nagyhirű vendég holnap reggel már elutazik Grácba, a hol folytatja európai fölolvadó körutját.)